

Cilt 5 / Sayı 1 / Yaz 2025

Araştırma Makalesi

Sait Hikmet'in Unutulmuş Tiyatro Eseri: *Kimi Seviyor?*

Polat Sel

Trakya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID: 0000-0001-5281-1938

polatsel@trakya.edu.tr

Sel, Polat. "Sait Hikmet'in Unutulmuş Tiyatro Eseri: Kimi Seviyor?". *KÜN: Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 5.1 (Yaz 2025): 49-63.

DOI: <https://doi.org/10.54281/kundergisi.56>.

Geliş Tarihi: 14.04.2025 / Kabul Tarihi: 26.05.2025 / Yayınlanma Tarihi: 30.06.2025

Bu çalışma Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmıştır.

Sait Hikmet'in Unutulmuş Tiyatro Eseri: *Kimi Seviyor?*

Polat Sel

Özet

Tanzimat ile başlayan Batılılaşma süreci, Batı edebiyatıyla daha yakın ilişkiler kurulmasını sağlar. Bu sayede Batı edebiyatında yer alan birçok edebî tür de (hikâye, roman vb.) aydınlarımız aracılığıyla memleketimize girer. Bu dönem edebiyatımıza giriş yapan tiyatro türü, Müslüman- Şark edebiyatlarında yer almaması, daha önce tanınmamış olması yönüyle ayrı bir öneme sahiptir. Edebiyatımızda geleneksel olarak orta oyunu, meddah, karagöz vb. türleriyle yer bulsa da modern anlamda tiyatronun girişi yine Tanzimat Dönemi'nde gerçekleşir. İlk olarak Batı'dan yapılan çeviriler, Türk yazarlarına ilham kaynağı olur ve tiyatro eserleri kaleme alınmaya başlanır. Millî tiyatromuzun inşasında temel vazifesi gören Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* adlı oyunu bu anlamda önemli bir adım sayılır. Ali Haydar Bey, Türk tiyatrosuna ilk trajedilerin ve manzum tiyatro örneklerinin girmesine aracı olur. Namık Kemal, yazmış olduğu *Celaleddin Harzemşah* oyununun içinde yer alan "Celâl Mukaddimesi" ile tiyatro sanatı hakkındaki düşüncelerini açık bir şekilde belirtir, türün gelişiminde ve yaygınlaşmasında önemli bir rol üstlenir. Tiyatro türünü dilin en güzel biçimde sergilendiği sahneler olarak değerlendirir. Tiyatronun bir diğer misyonunun eğlence olduğunu ileri sürer. Aynı zamanda da piyeslerin insan ahlakını güzelleştirici özelliklerinin mevcut olduğu kanaatinde. Namık Kemal'in dışında tiyatro türüne katkı sunan Ebüzziya Mehmet Tevfik, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami gibi isimler de eserleriyle tiyatro türünün gelişiminde, sevilmesinde ve geniş kitlelere ulaştırılmasında önemli rol üstlenmişlerdir. Bu isimlerden sonra gelen nesil II. Abdülhamit devrinin sansürlerine maruz kalmış olsa da II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte oluşan özgürlükçü ortamda birçok yazar, yazmış olduğu eserleri yayımlama ve sahneleme imkânı bulmuş, bunun yanında daha önceden tiyatro eseri yazmamış olan yazarlar da tiyatro eseri yazarak eserlerini ortaya koymuştur. Çalışmamızda bu devirde yetişmiş yazarlardan pek fazla tanınmayan daha çok arka planda kalmış bir isim olan Sait Hikmet'in öncelikle hayatı tanıtılarak okuyucunun bilgi sahibi olması sağlanmış, yine kendisine ait tiyatro eseri *Kimi Seviyor* Osmanlı Türkçesi'nden mevcut imlâ ve yazım korunarak günümüz alfabesine aktarılıp, eserin tanıtım ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sait Hikmet, *Kimi Seviyor*, tiyatro, çeviri yazı, inceleme.

Abstract

Sait Hikmet's Forgotten Play: *Whom Does He Love?*

The Westernisation process, which started with Tanzimat, enables closer relations with Western literature. In this way, many literary genres (stories, novels, etc.) from Western literature enter our country through our intellectuals. The genre of theatre, which entered our literature in this period, has a special importance in that it was not included in the Muslim-Sharq literatures and had not been known before. Although it traditionally found a place in our

literature through middle plays, meddah, karagöz, etc., the introduction of theatre in the modern sense takes place in the Tanzimat period. Firstly, translations from the West became a source of inspiration for Turkish writers and they started to write theatre works. Şinasi's play *Şair Evlenmesi*, which served as the basis for the construction of our national theatre, is considered an important step in this sense, and Ali Haydar Bey was instrumental in the introduction of the first tragedies and verse theatre examples to Turkish theatre. Namik Kemal clearly expresses his thoughts on the art of theatre in his play "Celâl Mukaddimi", which is included in his play *Celaleddin Harzemşah*, and plays an important role in the development and spread of the genre. He considers theatre as a stage where language is displayed in the most beautiful way. He argues that another mission of theatre is entertainment. At the same time, he is of the opinion that plays have features that beautify human morality. Apart from Namik Kemal, names such as Ebüzziya Mehmet Tevfik, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, who contributed to the genre of theatre, played an important role in the development, popularity and dissemination of the genre with their works. Although the generation that came after these names was subjected to the censorships of Abdülhamit II, many writers found the opportunity to publish and stage their works in the liberal environment created with the proclamation of the Constitutional Monarchy II, and in addition, writers who had not written theatre works before also wrote theatre works and put their works forward. In our study, the life of Sait Hikmet, who is not very well known among the writers who grew up in this period, but rather a name that has remained in the background, has been introduced and the reader has been provided with information, and his theatre work *Kimi Seviyor* has been transferred from Ottoman Turkish to today's alphabet by preserving the existing spelling and spelling, and the introduction and evaluation of the work has been made.

Key Words: Sait Hikmet, *Kimi Seviyor*, theater, translation, review.

Giriş

19. yüzyıla kadar geleneksel Türk tiyatrosu; kukla, meddah, karagöz, orta oyunu ve köy seyirlik oyunu gibi türleriyle sözlü kültür ürünü olarak karşımıza çıkar. Tanzimatla birlikte Batılılaşma süreci başlar ve bu dönem Batı edebiyatının yazılı ürünü olan modern tiyatro, edebiyatımıza dâhil olur. Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*'nde modern tiyatroyu 1839-1856 yılları arasında ülkemize giren yenilikler içerisinde en önemlisi olarak addeder (Tanpınar 155). Batılı tiyatro, ancak yazılı bir metin haline geldiğinde, bir yazar tarafından kaleme alındığında ortaya çıkan bir türdür ve metne dayalı olması onun en mühim özelliğidir.

1839 Gülhane Hattı Hümayunu'nun okunduğu yıl İstanbul'da dört tiyatro açılır. Batı tiyatrosunun köklenmesi için önemli bir adım olan bu tiyatrolar, 1876 yılına gelindiğinde II. Abdülhamit'in başa geçmesiyle sıkıyönetim altına girmiş, gelişimi durmuş ve oyun yazarları oyun yazmakta çok sıkıntıya düşmüştür. 1908 yılındaki Meşrutiyet'in ilanına kadar bu şekilde süreç devam eder (Ant 67). Mustafa Nihat Özön "Türk Tiyatrosuna Toplu Bir Bakış" adlı yazısında 1840-50'li yıllarda doğan kuşağın tiyatro için oyuncu ve yazarların yetişmesine büyük katkıları olduğunu belirtir. Başlangıçta gayrimüslim ve yabancı oyuncuların bulunduğu bahseder. 1869-76 kuşağının ise daha aktif bir şekilde oyunlar yazıp çeviriler yaptığını söyler. Tiyatro repertuarının genişlemesi ve yayınevi sayısının artmasıyla Tanzimat ile 1870 kuşağı arasında yetişen ara kuşağın genç yazarları kendi paralarıyla kitap basmaya ve yayımlamaya başlar (Özön 654).

Sultan Abdülhamit tahta çıktıktan sonra 1876 yılında Türk- Rus savaşı öncesi gelen İngiliz diplomasi heyeti İstanbul'da Gedikpaşa Tiyatrosu'nu ziyaret eder, burada üç temsili

Osmanlı saray üyeleriyle birlikte izler ve Türk tiyatrosunun bu derece gelişim göstermesine inanamaz. Gedikpaşa Tiyatrosu'nda Moliere, Victor Hugo gibi önemli sanatçıların tercüme edilmiş klasik eserleri, tarihî dramlar, Türkçe telif edilmiş tiyatro eserleri oynanır. Saray tarafından oynanan oyunlar daima sansürden geçirilir, uygunluğuna göre gösterime girer. Özellikle hürriyet aşığı Türkler takip edilir, yazmış oldukları telif eserler engellenerek, kimi zaman bu yazarlar sürgüne gönderilir (Sevengil 27).

Tanzimat Dönemi'nde Şinasi, Ali Haydar, Namık Kemal, Ebüzziya Mehmet Tevfik, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Manastırlı Rıfat, Hasan Bedrettin Türk tiyatro eserlerinin yazımını ve gelişmesini sağlayacak eserler kaleme alırlar. Tanzimat yazarları tiyatro eserleri yazmış olsalar da onları takip eden nesil, II. Abdülhamit'in istibdat devrinde yazmış oldukları oyunların sansürlenerek sahneye konulmayacağını bildikleri için şiir ve romana daha çok ağırlık vermişlerdir.

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle Tanzimat kuşağının hürriyet aşkıyla yazmış olduğu tiyatrolar tozlu raflardan çıkartılır ve adeta yeniden doğar. Özellikle Namık Kemal'in eserleri sahneye konulur ve büyük ilgi görür (Sevengil 82). 1908 sonrası yazılan tiyatro eserlerinde istibdat yerilirken, hafiyelerin hayatları ve yapmış olduğu fenalıklar, hürriyet uğruna çekilen eziyetleri tasvir eden oyunlar kaleme alınır. Çalışmamızın konusunu da bu dönem yazılmış, bugüne kadar incelenmemiş olan Sait Hikmet'in *Kimi Seviyor?* isimli tiyatro eseri oluşturmaktadır.

Sait Hikmet'in Hayatı

1883 yılında İstanbul'da doğan Mehmet Sait Hikmet, Mustafa Sait Hikmet'in oğludur. Ortaöğretimini Vefa Lisesi'nde tamamlar, 1906 senesinde Mülkiye (Siyasal Bilgiler), 1910 senesinde de hukuk mektebini bitirir. Hukuk mektebinde okurken buradaki sınıf arkadaşları, kendisi gibi edebiyat sevdalısı Ahmet Haşim, Mehmet Fuat Köprülü, İbrahim Alaattin Gövsa, Tahsin Nahit, Mustafa Namık, Sermet Muhtar gibi isimlerdir.

Şekil 1: Yazarın *Mazi ve Atı* isimli eserinde yer alan imzalı fotoğrafı.

Sait Hikmet'in buradaki eğitimi bittikten sonra Paris'te Siyasal Bilimler öğrenimi görür. Bu eğitimi sonrası Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğüne memur olarak girer. Daha sonra Bursa İktisat Müdürlüğü görevini yürütürken Preveze Konsolosluğuna atanır.

Birinci Cihan Harbi Mütarekesi'nin sonlarında İnebolu'dan Ankara'ya yaya olarak gider, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Millî Eğitim Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlıklarında çeşitli görevlerde bulunur (Gövs 340).

Meşrutiyet'in 1908'de ilan edilmesinden sonra yakın arkadaşı olan Sermet Muhtar Alus ile *El-Üfürük* isimli mizah gazetesini çıkarır. Sermet Muhtar Alus: "Sait Hikmet Merhum" isimli yazısında onun kişiliğine ve edebî yönüne dair önemli bilgiler anlatır:

1906 senesinin Eylül ayında mektepler açıldı. Cağaloğlu'ndaki Mektebi Hukuka kaydolmuştum. Memleketin dört bucağından gençler hep burada. Bir alay lehçe birbirine karışıyor. O Hayhuy arasında körüklü Çerkez çalgısına benzeyen kakhaha yine kulağıma çalındı. Mektebi Mülkiyeden ikinci çıkmış, gümüş madalya almış; halbuki birincilik yerden göğse kadar hakkı imiş. Her dersten 10 alırmış. Tarihi hukuka dair bir eseri varmış; yakında bastıracaktı. Usulcacık ismini de fısıldadılar: Sait. (Alus 8)

Şekil 2: *El-Üfürük* isimli gazetenin baş sayfası

Şekil 3: Sait Hikmet'in *Yedigün* dergisinde yayımlanan karikatürü

Sait Hikmet ile çok geçmeden ahbab olduklarından bahseden Sermet Muhtar, yazının devamında:

Sait, neşeli, alaycı, nükteci, pek candan bir gençti; âdeta bir kol çengi idi. Gırla çene: Menkıbe, latife, espri, edebiyat, şiir arada bir de hafiften hafife gazel, şarkı. Kaşla göz arasında mutlaka Sait'in alayları, nükteleri ve kakhahalar... Sait, zekaca ne kadar keskin, samimiyetçe ne kadar şekerse, kıyafetçe de o kadar kalenderdi. Başında püskülü önde, kalıpsız fes; yüzünde düşük bıyıklar ve kelkül tıraş, boynunda yana kaçmış boyun bağı, bacaklarında ütü yüzü görmemiş pantolon, ayaklarında tozla veya çamurla mülemma potinler. (Alus 9)

Sermet Muhtar bir diğer hatırasını naklederken; Sait Hikmet'in emsalsiz bir hafızası olduğundan, 400 sayfalık bir kitabı roman okur gibi okuduktan sonra madde madde

ezberlediğinden hatta dipnotları bile harfiyen saydığından şaşkınlıkla bahseder. Zekâsının yanında nüktedanlığı, hazırcevap oluşu ile herkesi hayran bırakan Sait Hikmet'in, gazetelerde bu yönüyle ilgili pek çok yazı kaleme alınır. Örneğin 19 Mart 1930 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yer alan "Güzel Bir Cevap" başlıklı yazıda anekdot şöyledir: "Bir gün patavatsızın biri Sait Hikmet Bey'e der ki: -Yahu, sen bayağı bayağı irfan sahibi imişsin! Sait Hikmet Bey hemen şu cevabı yapıştırır: -Bayağılık sende kalsın irfanı bana ver."

Sait Hikmet alkol bağımlılığı nedeniyle çok erken yaşta çöker ve nihayetinde genç yaşta çalışamaz hale gelerek işsiz kalır. Hem içkiden kaynaklanan hastalıklar hem de işsizliğin getirdiği yoksullukla baş edemeyen Sait Hikmet, 1930 senesinde henüz 47 yaşında iken vefat eder.

Sait Hikmet henüz mektepteerken hikâyeler yazmış, piyesler kaleme almıştır. En fazla bilinen eseri *Mazi ve Ati*'dir (Gövsâ 340). Bu tiyatro eseriyle ilgili detaylı bir inceleme tarafımızca yapılmıştır (Sel 709). Ayrıca *Musavver Tiyatro Dergisi*'nde yayımlanan *Kimi Seviyor* isimli oyunu bulunmaktadır. Bunların dışında basılmış olan hukuka dair eserleri: *Mülkiyet-i Edebiye ve Fenniye* ile *Kanun-ı Medeniye Anahtarı*'dır.

Sait Hikmet *Kimi Seviyor*? İsimli Eserinin Metni ve İncelemesi

Sait Hikmet'in *Kimi Seviyor*? isimli piyesi *Musavver Tiyatro*'nun birinci sayısında yayımlanmış, bir perdelik komedi eseridir. On beş günde bir yayımlanmak amacıyla 1909 senesinde basılmaya başlanan *Musavver Tiyatro*'nun imtiyaz sahibi Mehmet Tevfik, Mesul Müdürü Hasan Fehmi, Yazı İşleri Müdürü İbrahim Ali Bey'dir.

Sait Hikmet'in tiyatro eserinin yer aldığı derginin ilk sayısını, Ankara'da bulunan Millî Kütüphane'den temin ettik. Dergide yayımlanan metnin sonunda eserin yazılış tarihi 27 Mayıs 1325 olarak belirtilmiştir. Yazar, eseri yayımlanmasından iki sene evvel kaleme almış, derginin yayım tarihi olan 1327 (1909) senesinde yayımlama fırsatı bulmuştur. Eserin oyun olarak oynandığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

***Kimi Seviyor* İsimli Eserin Günümüz Alfabesine Aktarımı:**

Eşhâs:

Müncî Hâlet: Yirmi iki yaşında.

Kâmî Hasîb: Arkadaşı, yirmi beş yaşında.

Hüseyin Bâhir Bey: Müncî Hâlet'in pederi, elli beş, altmış yaşlarında.

Pîrâste: Hüseyin Bâhir Bey'in müstağrıçası on dokuz yaşında.

Lövizet: Hizmetçi, yirmi yaşında.

Ufak zarîf bir salon ortada koridor açılmış bir kapı iki pencere sağdan birinci planda bir kütüphane kısmen gözüktür. Kütüphanenin önünde gayrimuntazam kitap kâğıt yığınları... Kütüphanenin yanında bir şezlong. İkinci planda bir pencere bir kanepe. Soldan birinci planda ufak bir masa üzerinde bir telefon aleti. İkinci planda ufak bir kapı, üçüncü planda bir vantilatör. Ortada üçüncü plana doğru kâr-ı kadîm bir masa...İntizamsız, öteye beriye atılmış sandalyeler koltuklar.

Birinci Meclis:

Lövizet (sonra) Kâmî Hasîb (biraz sonra) Müncî Hâlet. (Lövizet ortalığı toplar. Odaya biraz intizâm vermeye uğraşır. Arada bir, pencereden, kapılardan etrafı seyrederek. Yine meşgul olur.)

Kâmî Hasîb (girerek): -Güzel Lövizet, küçük beye haber versene...

Lövizet (birdenbire dönerek): -Vay siz miydiniz? Beni korkuttunuz.

Kâmî Hasîb (sokulur, yanaklarını okşar): -Korkacak ne var ki, meleğim.

Lövizet (çekilerek): -Yaramaz (döner, bıyıklarına ufak bir fiske vurur) çapkın. (Hızla ilerler) Her vakit çapkın.

Kâmî Hasîb (müsterhâmâne): -Lövizet, Lövizet gel, gel. Çabuk gel. Kuzum gel, ufak pek ufak bir şey söyleyeceğim.

Lövizet (Soldaki kapıya kadar gitmiş iken döner): -Peki söyle ne söyleyeceksin?

Kâmî Hasîb (şaşalayarak): -Hiç, hiç sen, sen güzel pek güzelsin de...

Lövizet (gülerek): -Onu biliyorum. (İlerler Kâmî Hasîb üzerine doğru yürüyecek olur. Müncî Hâlet orta kapıdan gözüktür. Bunları görmemezliğe gelir, hafif acı bir tebessümle güler.)

Müncî Hâlet (Kâmî Hasîb'i hemen şimdi görmüş gibi): -Vay geldin mi idi?

Kâmî Hasîb: -Evet epeyce oluyor.

Müncî Hâlet: -Niye haber göndermedin?

Kâmî Hasîb: -Gönderiyordum, gönderecektim. Şey daha şimdi gelmiştim.

Müncî Hâlet (Güler. Oturur. Odadan çıkmak üzere bulunan Lövizet'e): -Lövizet bana da bir kahve. (Lövizet çıkar.)

İkinci Meclis:

-Müncî Hâlet, Kâmî Hasîb-

Müncî Hâlet: -Nasıl? Gidiyoruz ya!

Kâmî Hasîb: -Lövizet mi? Evet fena kız değil.

Müncî Hâlet (tebessümle): -Pek mi hoşuna gidiyor istersen size göndereyim. Zaten bizim evin işlerine yaramıyor (gülerek). Yahut bizde kendine göre iş bulamıyor.

Kâmî Hasîb: -Yok yok öyle deme kadınlar, onların hüsnüleri, afetleri o kadar muhteremdir ki. Bir erkek kalbi, güzel bir kadın karşısında daima, daima eser-i zayıf gösterebilir.

Müncî Hâlet: -O kadın da onun sarkıntılıklarına müsamahada bulunabilir. Pardon, pardon demin bir çocukluk bir çılgınlıktır ettim. Kendimi zapt edemedim... Ah, erkek değil miyiz? Ne zaman nerede olursa olsun güzel bir kadın çerçevesi. Bizi iki yaşında çocuk haline getiriyor.

Müncî Hâlet: -Yok yok ondan da fazla çocukluklar ettiriyor. Güzel bir kadın bize iki yaşındaki bir çocuğun bütün yaptıklarını yaptırtır (gülerek) fakat yirmi iki, otuz iki yaşındaki biz çocukların yaptıklarını onlar bizim yaptığımız maksatla yapamazlar, yapamazlar. (Lövizet kahveleri getirir. Müncî Hâlet son cümleyi söylerken gözüyle Kâmî Hasîb'e işaret eder.)

Kâmî Hasîb: -Şey, ne diyorduk? Evet, fakat bu çocukluğu senin önünde, (yavaşça) senin hizmetçine yapışmadan o kadar müteessifim ki...

Müncî Hâlet (gülerek üzerini araştırır Lövizet'e): -Kızım, paketim karyolanın yanında kalmış. Getiriver.

(Lövizet çıkarken) Etajerin üzerinde kandilin yanında olacak. (Lövizet çıkar) Ne zararı var? Sen bugün benim hizmetçime takılırsın, ben de yarın senin. (Biraz durur. Kâmî Hasîb gözlerini açar) Metresinle kur yaparım.

Kâmî Hasîb: -Ha! ne ise...

Müncî Hâlet: -Hakikaten çocuksun, bu kadar ehemmiyetsiz bir şey için, bir de itizâra kalkışırsın. Benim ne kadar hovarda mizaç olduğumu düşünmezsin. Sen bir çocukluk ediyorsan ben büyük.

Kâmî Hasîb (hafif tebessümle): -Asıl korktuğum da araya rekabet meselesi girer diye değil mi ya?

Müncî Hâlet (gülerek): -Ha belki. (Lövizetin getirdiği paketten bir sigara arkadaşına uzatır. Bir de kendisi yakar... Düşünür. Mütefelsif; yorgun bir talakat ile) -Ah kardeş, biz zavallı Türk gençlerini o kadar bedbaht o derece nasipsiz buluyorum ki o kadar büyük mahrumiyetimiz yetişmemiş gibi hepimizi ezen öldüren öyle bir ihtiyaç, öyle bir yoksulluk var ki... Garp gençleri bahtiyar şebâb... Gündüzleri mesaiden akşama kadar didiklenen vücutlarını, dimağlarını dinlendirecek öyle eller, tesliye samimiyete muhtaç zamanlarında alınlarını okşayarak, saçlarını karıştırarak onlara her şeyini unutturacak öyle vücutlar, öyle ruhlar var ki, bir Avrupalı genç bu ruhları evinde: Validesinde, hemşiresinde, zevcesinde (gülerek) hatta hizmetçisinde bulur. Komşularındaki genç, güzel kızlar, suarelerde, balolarda tiyatrolarda gördüğü dilber matmazellerin, madamların kafesinde bu latif ruha tesadüf eder.

Kâmî Hasîb: -Ah, evet.

Müncî Hâlet: -Yok, ben bütün kadınlarda yalnız bir ruh, yalnız sevilecek hissedilecek bir kadın ruhu arıyorum. Maddi düşünülünce en

adi, en müstekreh bir kadınla en alası, en kibarı arasındaki fark o kadar, hem o kadar azdır ki. Biz zavallılar o insanı, bütün erkeklik elemelerini tesliye edecek elleri, ruha taravet pür şuur u şebâb bir istirahat verecek kadınları ne evimizde ne komşularımızda ne de bütün iklimimizde bulabiliriz.

Kâmî Hasîb: -Öyle deme bizde de öyle sevilecek, takdis edilecek kadınlar vardır ki.

Müncî Hâlet (Mütefekkir, müteheyyiç): -İnsan herkesi her şeyi sevebilir... O bir ihtiyaç hayır bir sanattır. Onu demiyorum insanın ruhunu, hissini, en ufak bir cümlesinden her bir emelini, bir erkeğin bütün ihtiyaçlarını anlayacak; kederli zamanlarında onu mesrûr, meserretli dakikalarında bir kat daha dilşâd edecek, şu Avrupa kadınları gibi kaç kadınımlar çıkabilip... (Asabiyetle aşağı yukarı dolaşır.) Biz bugün güya bir kadın ruhu, bir kadın tesliyeti hissetmek için ta o mülevves yuvalara kadar çıkıp bir kat daha perişan, bir kat daha meyus olmaktan başka neye muvaffak oluyoruz. Bekarlığımız da böyle. (Biraz durur.) Evlensek de. Ah, onların insana ebedi bir işkence olmaktan, dedikodu doğurmaktan başka hiçbir meziyetleri, insanı mesut edecek hiçbir şeyleri yok.

Kâmî Hasîb: -Sen aşkı inkâr mı ediyorsun?

Müncî Hâlet: -Yook, bunu da nereden çıkardın. Bizim kadınlarımız içinde, sevilecek aşkı takdir edecek, bir erkeğin aşktan, bir kadından umduğu, beklediği bütün saadetleri ona hissettirecek kadınlar bulunmadığını söylüyorum.

Üçüncü Meclis:

-Evvelkiler, Hüseyin Bâhir Bey-

Hüseyin Bâhir Bey: -O ne idi bu münakaşanız bakayım (Kâmî Hasîb'e) sefa geldiniz evladım. (Kâmî Hasîb kalkar. Hüseyin Bâhir Bey'le selamlaşır.)

Hüseyin Bâhir Bey: -Ha ne idi o patırtılı münakaşa.

Müncî Hâlet: -Hiç, bey baba.

Hüseyin Bâhir Bey: -Ayol, sıkılmayın biz de genç olduk. Halden anlarız. Baba dediğin ihtiyar bir arkadaşdır.

Kâmî Hasîb: -Müncî Hâlet Bey kardeşimiz ısrar ediyordu ki "Bizde, Avrupa'daki kadınlar gibi insanı tesliye edecek, ruhunun her ihtiyacını anlayacak ârif, fatîn, zarîf kadınlar yoktur. Kadınlarımız sizi bahtiyâr edecek birçok şeylerden mahrûmdur." diyorlar.

Hüseyin Bâhir Bey: -Sanki o Frenk kadınları kocalarını mesut edebiliyorlar mı ya? Kah, kah, ha.. Ay, siz ne diyordunuz?

Kâmî Hasîb: -Bendeniz de bizim kadınlarımızın da insanı mesut edebileceğini...

Hüseyin Bâhir Bey: -Belki bin kat ziyade.

Kâmî Hasîb: -Evet efendim, çünkü bizim sevdiğimizi, sevildiğimizi söylüyor, söylemek istiyordum. (Kalkar) Müsaadenizle.

Müncî Hâlet: -Nereye? Göksu'ya gitmiyor mu idin?

Kâmî Hasîb (Ayakta Müncî Hâlet'e): -Hayır, itizâr için gelmiş idim. Lakırdıya daldık. Bugün seni yalnız bırakacağım. (Bir köşeye doğru yürürler.) Sabahleyin dayımdan haber geldi. Bugün (saatine bakarak) yarım saate kadar bize gelecekmiş. Evde bulunmaklığı tembih ediyordu. O bir şey değil ama (yavaşça) kızın erîbesini de getiriyormuş. O, eğlence tabiidir ki... Onunla görülecek birçok hesaplarımız var. Elbet mazur görürsün değil mi?

Müncî Hâlet: -Peki ama bugünü unutmam. (Kâmî Hasîb Hüseyin Bâhir Bey ile ihtirâm-kârâne selam verir çıkar.)

Dördüncü Meclis:

- Hüseyin Bâhir Bey, Müncî Hâlet-

Hüseyin Bâhir Bey: -Çocuk benden mi sıkıldı?

Müncî Hâlet: -Hayır, zaten oturacak değil imiş. Gezmeye gidecektik. Görüştük idi. Misafirleri gelecekmiş. İtizara gelmiş.

Hüseyin Bâhir Bey: -Pekâlâ... (biraz sonra) Arkadaşın açık fikirli bir çocuğa benziyor.

Müncî Hâlet: -Evet, öyledir.

Hüseyin Bâhir (biraz sükuttan sonra): -Ey, deminki fikrinin saçmalığını anlıyorsun ya... Vazgeçtin ya öyle budalaca düşünmekten.

Müncî Hâlet: -Hayır. Niçin vazgeçeceğim. Daha beni ikna edecek bir delil söylenmedi ki.

Hüseyin Bâhir Bey: -Neden söylenmedi.

Müncî Hâlet: -Bakın söyleyeyim. Ben demiyorum ki bizim kadınlar sevillemez, adidirler. Bir erkeğin bir kadında aradığı şeyleri düşünür de tahsillerinde, mütalaalarında, bir erkeği mesut etmek sanatındaki noksanlarını anlatmak istiyorum.

Hüseyin Bâhir Bey: -A babam sende pek ince eleyip sık dokuyorsun. Tekmil etmediklerini anlatmak istiyorsun. İnsaf edersen biz erkekler de öyle değil miyiz? Belki kadınlarımız bize nispetle garp kadınlarından daha dündurlar. Fakat onların vücutlarında: Evet gözlerinde, dudaklarında, ağızlarında, yanaklarında bütün cismâni güzelliklerinde, biz erkekleri mesut edecek öyle bir ruh vardır ki ecnebi kadınları ruhen, fikren ne kadar müteâlî olurlarsa olsunlar ben bu ruhu, bu Türk kadınlarına mahsus güzelliği onlarda katiyen bulamam. (Müncî Hâlet asabiyetle gezinir.)

Beşinci Meclis:

-Evvelkiler, Pîrâste-

Pîrâste (dışarıdan): -Lövizet, lövizet. Beyefendi nerede? İçeride mi dedin idi? (Orta kapıdan girerek) Vay burada mı idiniz. (Müncî Hâlet ayağa kalkar.)

Hüseyin Bâhir Bey: -Evet burada idim. Beni mi arıyordun?

Pîrâste: -İçeride yalnız canım sıkıldı. Aradım bulamadım. Bu vakit nereye gittiğini diye merak ettim. (Müncî Hâlet'e) Neye oturmuyorsunuz?

Hüseyin Bâhir Bey: -Buraya geldim. Çocukların münakaşaları beni epeyce alıkoydu. Misafiriyle şu komşu Kâmî Hasîb ile tuhaf bir mübâhaselerine tesadüf ettim. Bizim mahdûm beni bütün Osmanlı kadınları sevmeğe sevmeye layık değilmiş... Avrupa kadınlarında erkekleri cezbetmek, mesut etmek için öyle bir ruh varmış ki bütün Türk kadınları bundan mahrum imiş.

Lövizet: (telaşla içeri girerek) -Beyfendi beyefendi aşçı mutfakta kıyamet koparıyor. Aylığı almadıkça yemek pişirmem diyor.

Hüseyin Bâhir Bey: (yerinden sıçrayarak) -Şimdi ona terbiyesini vermeli (hızla çıkar).

Altıncı Meclis:

-Pîrâste, Müncî Hâlet-

Pîrâste: (Asabi bir sükûttan sonra) -Beyefendi. Bizleri biz zavallı kadınları tahkir etmekten maksadınız ne idi? Ne demek istiyorsunuz lütfen anlatır mısınız?

Müncî Hâlet (Mütereddîâne): -Yok yok bizim kadınlarımız cidden latîf, sevmeye şayan; yalnız sevmeye değil, takdis edilmeye layık meleklerdir. Lakin maatteessüf böylelerini bulmak, bulabilmek herkese nasip olmuyor. Ekserisi bir kadın tesliyesinden, bir kadın nevazîşinden bir kadın vefakârlığından...

Pîrâste: -Bey... Bey... Böyle ağzınızda dolaştıra dolaştıra ne söylemek istiyorsunuz? Biz zavallı kadınlar sizi mesut edemiyoruz. Acaba biz mesut olabilir miyiz zannediyorsunuz? Evet, siz yine o garp kadınlarına pür sitayiş ediniz de evinizde yalnız sizi düşünen taabbüd eden kadınlarınızı unuttunuz. Evet, biz şark kadınları yalnız zevcelerimizi mesut etmeyi düşünür, kendi saadetimizi ayakaltına alırlar. (Müncî Hâlet asabiyetle dolaşır vantilatörü açar. Yine dolaşır.) O taabbüd ettiğiniz kadınlar, zevcelerini mesut ederler sanıyorsunuz? Hayır. Onlar zevcelerinden yüz kat ziyade kendi ezvâk-ı hayatiyelerini mesut etmeye çalışırlar. Bizim gibi on dokuz yaşının bekâretiyle bütün aşklarını babanız gibi altmış beş yaşında bir ihtiyâra hasretmezler (ağlar). (Müncî Hâlet teheyyüçle dolaşır. Pencereyi açar, sarkar, yine Pîrâste'nin yanına gelir.)

Müncî Hâlet: -Pîrâste Pîrâste müteessir olma ağlama... Sus, sus. (Pîrâste heyecanla kalkar. Kapıya doğru gider. Onun arkasından koşarak) ağlama yalnız ihtiyar babam değil, sizi başka seven, sizin için ölen bedbaht gençler de var. (Pîrâste şiddetle çıkar. Müncî Hâlet asabiyetle gezinir. Bir koltuğa yığılır. Kalkar. Sigarasını yakar. İki nefes çekmeden yere atar, çiğner. Şakaklarını sıkar. Telefon başına geçer.)

-Allo...Allo... (Biraz sonra) Kâmî... Kâmî... Dediklerinin hakikat olduğunu anlıyorum. Evet, seviyorum. Ben de seviyorum. Sus ayıplama. Hem de analığımı, Pîrâste'yi seviyorum. (Telefonu atar. Bir koltuğa yığılır.)

Hüseyin Bâhir Bey: (Telefonun kopmuş ucu elinde, hiddetle odaya girer) -Yazık emeklerime bana bu yaştan sonra... (Tikanır.)

Müncî Hâlet -Eyvah makineyi yanlış açmış, pederin odasına söylemişim.

27 Mayıs sene 1325

-Perde- (Hikmet 25- 32)

Eserin Özeti

Eserin giriş kısmına yazar, karakterlerin içinde bulunduğu mekânın dekor tasvirini yaparak başlar. Ardından Münci Halet'i ziyarete gelen arkadaşı Kami Hasip'i görürüz. Kami Hasip, Münci Halet yanına gelene kadar evin hizmetçisi Lövizet'e kur yapar. Bu sırada Münci Halet içeriye girer. Arkadaşıyla evin hizmetçisi arasında geçen flörtleşmeye tanık olur. Arkadaşına eğer evin hizmetçisinden hoşlandıysa kendisinin himayesine verilmek üzere gönderebileceğini söyler. Arkadaşı Kami ise erkeklerin genel itibarıyla güzel ve cilveli bayanlar karşısında zafiyetleri bulunduğunu, mevcut zafiyetleri dolayısıyla bazen kadınların gözünde küçük bir çocuk seviyesine indiklerini itiraf eder ve arkadaşından yaptıklarından dolayı pişman olduğunu belirterek özür diler. Münci Halet ise kendisi de hovarda meşrep bir insan olduğundan arkadaşının bu durumunu hoş karşılar.

Münci Halet, Türk gençlerinin genel durumunu değerlendirirken onları bedbaht, nasipsiz bulur. Garp gençlerinin ise yoğun mesaiden sonra kendilerini teselli edecek, onlara günlük sıkıntılarını giderecek, teselli verecek birçok kişinin bulunduğunu belirtir. Bu kişilerin validesi, hemşiresi, zevcesi, hatta hizmetçisi olabileceğini söyler. Bunun dışında komşularındaki genç, güzel kızların, suare ve balolarda görülen dilber matmazellerin de pekâlâ bu yoksunluk ve yoksulluğu giderebileceğini belirtir. Böyle kadınların bizim cemiyetimiz içinde bulunmamasından şikâyet eder.

Kami Hasip arkadaşının bu umutsuzca yapmış olduğu konuşmaları dinledikten sonra bizde de sevilebilecek kadınların var olduğunu belirtir. Münci Halet ise savunduğu fikirlerinden vazgeçmez.

Mevzuya Münci Halet'in babası Hüseyin Bahir Bey de katılır. Kami Hasip, Hüseyin Bahir Bey'e tartıştıkları konuya dair bilgi verir. Özetle Münci Halet'in bizde Avrupalı kadınlar gibi erkeğini teselli edecek, ruhunun her ihtiyacını anlayacak zihni açık, söylenenleri hemen kavrayan bir kadın tipinin bulunmadığı fikrini savunduğunu söyler. Hüseyin Bahir Bey, Frenk kadınlarının da erkeğini mesut etmediğini, bizim kadınlarımızın da erkeğini mesut

edebilecek özellikleri bulunduğunu anlatır. Münci Halet arkadaşının ayrılmasından sonra babasıyla konuyla ilgili tartışmaya devam eder. Hala ikna olmuş değildir.

Bu sırada Hüseyin Bahir Bey'in özel hizmetçisi, odalığı Piraste içeriye girerek aşçının mutfakta sıkıntı çıkardığını, aylık maaşını almadıkça yemek pişirmeye niyetli olmadığını söyler. Bu sözler üzerine Hüseyin Bahir Bey, hızla odayı terk eder. Münci Halet Piraste'yle baş başa kalır. Piraste de sohbete katılır. Münci Halet'in Garp kadınlarına olan övgüsü karşısında kendi evinizde size âdeta tapan kadınları nasıl unuttuğunu sorar. Şark kadınlarının temel özelliğinin erkeğini mesut etmek olduğunu, bu doğrultuda kendi saadetlerini bile ayaklar altına aldıklarından bahseder. Münci Halet, Piraste'ye karşı babasının dışında başka gençlerin de sevgi beslediği itirafında bulunur. Piraste bunu duyunca odayı terk eder.

Münci Halet, odada yalnız kalır ve o üzüntüyle arkadaşı Kami'yle dertleşmek ister, telefonla onu arar. Her ne kadar Batılı kadınları savunmuş ve arkadaşı Kami ile bunun üzerinden tartışmış olsa da telefonda kendisinin de Şarklı bir kadın ve hatta babasının odalığı kendisinin analığı olan Piraste'ye âşık olduğunu itiraf eder. Fakat telefonun diğer ucunda arkadaşı Kami Hasip değil babası Hüseyin Bahir Bey vardır. Arkadaşı Kami Hasip yerine yanlışlıkla babasının odasını aramıştır. Babası duydukları karşısında şaşkınlıktan telefonu koparmış, hiddetle Münci Halet'in odasına dalmış ve tıkanarak yere yığılmıştır. Eser bu şekilde sona erer.

Şahıs Kadrosu

Eserde şahıslar kadrosu oldukça sınırlıdır. Tek perdelik bir oyun olduğu için yazar az sayıda karakterle yetinmiştir. Karakterlerle ilgili olarak eserden elde edilen bilgiler oldukça kısıtlıdır. Yazar üstünkörü bir şekilde anlatmıştır. Eserde bulunan karakterler şunlardır:

Münci Halet: Yirmi iki yaşında olup Hüseyin Bahir Bey'in oğludur. Çapkın bir mizaca sahiptir.

Kami Hasip: Münci Halet'in arkadaşı olup yirmi beş yaşındadır.

Hüseyin Bâhir Bey: Münci Hâlet'in pederi olarak tanıtılır. Elli beş, altmış yaşlarında olarak tasvir edilir. Babacan bir tavır sergiler.

Piraste: Hüseyin Bâhir Bey'in yardımcısı, odalığı olarak tanıtılır ve on dokuz yaşındadır.

Lövizet: Evin hizmetiyle meşgul olan hizmetçisi, yirmi yaşında olduğu bilgisi verilmiştir.

Aşçı: Evin aşçısıdır.

Kami'nin dayısı olarak bahsedilen, hakkında başka bir bilgi bulunmayan bir karakter daha vardır.

Zaman

Eserde olayların cereyan ettiği zamanla ilgili olarak net bir ifade bulunmamaktadır. Kişiler arasında geçen münakaşaların, konuşmaların bir gün içerisinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu savımızı doğrular şekilde eserde aynı gün içinde Kami Hasip'in dayısından haber alması ve yarım saate kadar geleceğini bildirip oradan ayrılmasıyla, Münci Halet'in babasıyla Garplı/ Şarklı kadın ile ilgili tartışmaları sürdürmeleri, oğlunun babasının odalığı olan Piraste'ye itirafı aynı gün içinde devam ederek sonuçlanır.

Mekân

Oyun tek perdelik bir komedidir. Dolayısıyla eserde çok fazla dekor üzerinde durulmamıştır. En geniş ve tek mekân tasviri oyunun giriş kısmında verilmiş, kapalı, dar alanlar tasvir edilmiştir:

Ufak zarif bir salon ortada koridor açılmış bir kapı iki pencere. Sağdan birinci planda bir kütüphane kısmen gözüktür. Kütüphanenin önünde gayrı muntazam kitap, kâğıt yığınları... Kütüphanenin yanında bir şezlong. İkinci planda bir kanepeler. Soldan birinci planda ufak bir masa üzerinde bir telefon aleti. İkinci planda ufak bir kapı üçüncü planda bir vantilatör. Ortada üçüncü plana doğru karkadim bir masa... İntizamsız, öteye beriye atılmış sandalyeler koltuklar... (Hikmet 25)

Adı geçmekle birlikte tasviri yapılmamış olan Münici Halet'in laf arasında bahsetmiş olduğu "suare, balo ve tiyatroların düzenlendiği yerler" mekân bildirmesi yönüyle dikkati çeker. Bunun dışında açık ve geniş mekân ismi olarak geçen tek yer Münici Halet'in arkadaşı Kami Hasip'in oyunda gideceğini söylemiş olduğu Göksu'dur. Göksu, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan Beykoz ilçesine bağlı bir yer olup Tanzimat romanlarının meşhur sandal sefalarının yapıldığı, mesire yeridir.

Dil ve Üslup

Oyuna dil açısından bakıldığında dönemine uygun açık, anlaşılır, akıcı bir dille yazıldığını söylemek mümkündür. Eserin yazılmış olduğu yıl göz önüne alınırsa oyun içerisinde kullanılan özellikle Arapça ve Farsça kökenli kelime ve tamlamaların çok fazla yer almadığı gözlemlenir. Yine eserin dönemine göre halkın anlayabileceği bir sadelikle yazıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Tanzimat Dönemi aydınlarının sıklıkla kullandığı Fransızca kelimelere de oyun içinde rastlamak mümkündür: Madam, balo, vantilatör, etajer, metres, suare, matmazel vb.

Tema

Yazarın, oyunun başından sonuna kadar cevap aradığı soru: İdeal kadın Garpli mı, yoksa Şarklı mıdır? Oyunun girişinde isminden Fransız olduğu anlaşılan hizmetçi kız Lövizet Garpli kadını, evin sahibi Hüseyin Bahir Bey'in yardımcısı olan Piraste ise Şarklı kadını temsil eder. Hüseyin Bahir Bey'in oğlu olan Münici Halet, Batılı kadınların daha latif, eşlerini daha hoşnut eden hanımlar olduğu iddiasında bulunurken, Kami Hasip bunu kabul etmez. Şarklı olanlar içerisinde de insanı mutlu edecek kadınlar bulunduğu ısrar eder. Aşkın Şark ve Garp dinlemeyeceğini bu şekilde karşılaştırmalar yapılamayacağını söyler.

Münici Halet, Batılılaşmayı yanlış anlamış, Tanzimat Dönemi'nden sonra ortaya çıkan, yozlaşmış züppe erkek tipine uymaktadır. Bu yönüyle yaşadığı toplumu hakir gören, ne varsa Batı'da bulunacağını ileri süren Münici Halet, kadın söz konusu olunca da sevilmeyle layık, âşık olunacak kadınların sadece Batı'da yer aldığına inanan tamamen özentiye dayalı ve yanlış bir fikre saplanmıştı.

Bu derece Batılı kadın övgüsü yapan Münici Halet, eserin sonunda kendisinden beklenmedik bir şekilde Şarklı kadının temsili Piraste'ye olan aşkını haykırır ve arkadaşı Kami Hasip'le yaşadığı tartışmada onun haklı taraf olduğunu itiraf eder. Eserin sonunda yazar, beklenenin aksine aşkın Şark ve Garp gibi ayrımlara gelemeyeceğini, insanların bölgelere göre tek tipleştirilemeyeceği mesajıyla eserini bitirir.

Sait Hikmet, incelemiş olduğumuz *Kimi Seviyor* isimli tiyatro eserinde, edebiyatımızda Tanzimat'la başlayıp II. Meşrutiyet Dönemi'nde devam eden yanlış Batılılaşma, özentilik, gelenekleri ve geleneksel insanları küçümseme, özünden utanma gibi konuları, kadın- erkek ilişkileri üzerinden ele alarak mizahi bir dille okuyucuya aktarmıştır.

Kaynakça

- Alus, Sermet Muhtar. "Sait Hikmet Merhum". *Yedigün Dergisi* 66 (Haziran 1934): 8-10.
- And, Metin. *Başlangıcından 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2016.
- Buttanrı, Müzeyyen. *Çeşitli Yönleriyle Tiyatro*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Basımevi, 2011.
- Enginün, İnci. *Türk Tiyatrosu Şinasi'den Turan Oflazoğlu'na*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019.
- Gövsa, İbrahim Alaaddin. *Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi C 5*. İstanbul: Yeni Matbaa, 1947.
- Gövsa, İbrahim Alaaddin. *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*. İstanbul: Yedigün Neşriyatı, 1946.
- Işık, İhsan. "Sait Hikmet". *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları, 2004.
- Okay, Orhan M. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.
- Özdemir, Emin. *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990.
- Özön, Nihat. "Türk Tiyatrosuna Toplu Bir Bakış". *Türk Dili-Tiyatro Özel Sayısı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020. 654- 673.
- Sel, Polat. "Sait Hikmet'in Mazi ve Atı İsimli Tiyatro Eserine Dair". *Süreyya Beyzadeoğlu Armağanı*. Ed. Ali İhsan Öbek vd. Çanakkale: Paradigma Yayınları, 2024. 709- 726.
- Sait Hikmet. "Kimi Seviyor". *Musavver Tiyatro Dergisi* (1327): 25-32.
- Sait Hikmet. *Mazi ve Atı*. İstanbul: Hilal Matbaası, 1908.
- Sevengil, Refik Ahmet. *Yakın Çağlarda Türk Tiyatrosu*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1934.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. Haz: Abdullah Uçman. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
- Yalçın, Alemdar. *II. Meşrutiyette Tiyatro Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.